ANαliZA

časopis za kritično misel

Letnik 7, številka 1-2, junij 2003 · ISSN 1408-2969

RAZPRAVE

Janez Bregant

Anomalni monizem kot problem mentalne vzročnosti

Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru

Citiranje: Janez Bregant, »Anomalni monizem kot problem mentalne vzročnosti«, *Analiza: časopis za kritično misel* 7, št. 1-2 (2003): 18–33.

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna (CC BY 4.0), https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sl.

Izdajatelj: Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti, Ljubljana.

Elektronska različica je bila leta 2026 rekonstruirana iz izvirnih stavnih datotek in preverjena s tiskano izdajo. Številke strani ustrezajo tiskani izdaji; prelomi strani znotraj prispevka se lahko nekoliko razlikujejo.

Janez Bregant
Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru

ANOMALNI MONIZEM KOT PROBLEM MENTALNE VZROČNOSTI

Davidsonov anomalni monizem je bil v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja eden izmed krivcev za to, da je začel redukcionizem na globalni ravni kot rešitev problema duha in telesa ter mentalne vzročnosti počasi izgubljati veljavo. Vendar niti anomalni monizem ni brez pomanjkljivosti, saj kljub zagotavljanju vzročne moči mentalnim dogodkom, pri tem pozablja na vzročno moč mentalnih lastnosti. Tako mentalno še vedno povzroča fizično zaradi svojih fizičnih lastnosti, ne pa mentalnih, zaradi česar mentalna vzročnost še vedno ni rešena. V članku je poleg anomalnega monizma in njegovega največjega problema, tj. problema anomalnosti mentalnih lastnosti, prikazan še poskus njegove rešitve, ki jo je ponudil Fodor, ter eden izmed možnih ugovorov, ki razkrije vso težavnost antiredukcionističnih pristopov k reševanju mentalne vzročnosti.

Ključne besede: antiredukcionizem, anomalni monizem, nomološki model vzročnosti, supervenienca, vzročna izključitev.

I. Uvod

Glavni krivec za to, da po mnenju mnogih problem duha in telesa še danes ni rešen, je kljub koncu kartezijankega dualizma še vedno vprašanje, kako lahko mentalno povzroča fizično. Kako je problem mentalne vzročnosti formuliran v sodobni razpravi o problemu duha in telesa, si lahko ogledamo s pomočjo naslednjega citata:

> "Stopil sem v La Gobernadoro, da bi vprašal za pot. Oči, ki so mi mežikale zaradi kot britev ostre bleščave svetlobe, ki se je odbijala od benengelijskih belih sten, so se čez kak trenutek prilagodile temačni notranjosti krčme. Točaj v belem predpasniku je loščil kozarce. Ob koncu ozke dolge sobe je bilo nekaj starčevskih obrisov. 'Ali kdo govori angleško?' sem vprašal. Bilo je, kakor da sploh ne bi ničesar rekel. 'Oprostite,' sem rekel med potjo k točaju. Pogledal je naravnost skozme in se obrnil stran. Ali sem bil neviden? Toda ne, očitno ne, za zlovoljnega Vivarja sem bil čisto dovolj viden, pa moj denar tudi. Vse to me je razdražilo in sem segel čez točilno mizo in potrkal točaja po hrbtu. 'Hiša senorja Miranda,' sem previdno izgovarjal. 'Katera pot?'" (Rushdie, 2000:

473)

V pričujočem odlomku ima potek dogodkov obliko vzročne verige, ki vključuje zaznavo, mišljenje in dejanje. Opišemo jo lahko v treh glavnih korakih:

(i) Maver opazi, da se natakar na njegovo vprašanje obrne vstran, kar v njem vzbudi prepričanje, da za natakarja sploh ne obstaja;

(ii) prepričanje (ali njegova vsebina), da je za natakarja neviden, ga razdraži;

(iii) besen ga potrka po ramenu in vpraša za pot.[1]

Vidimo, da so bila Mavrova zaznava, prepričanja in občutki, ki jih je imel *prej*, ključnega pomena za zaznavo, prepričanja in občutke, ki jih je imel *pozneje*. Očitno je, da so mentalni procesi vplivali na spremembe v fizičnem svetu, zaradi njih se je namreč spremenila zgradba Mavrovih možganov in zaradi njih je stegnil roko, da bi dosegel točajevo ramo, ter jezik, da bi ga nekaj vprašal. Običajno se nam zdijo vprašanja o tem, ali so res naše želje in prepričanja ter občutki in čustva povzročili naša dejanja, recimo pitje vode ali jemanje aspirina, trivialna. Nihče ne dvomi, da vzamem aspirin zato, ker me boli glava, ali da pijem zato, ker sem žejen, v vsakodnevnih pogovorih nikomur niti na misel ne pride, da bi lahko bilo drugače.

Vendar po krajšem premisleku in lekciji iz nevrofiziologije prav tako nihče ne dvomi, da je bolečina, ki jo občutim, ko se vrežem z nožem, rezultat dejavnosti možganov, ki so po sprejemu elektrokemičnih živčnih impulzov v nas vzbudili občutek bolečine. Nikomur ne pride na misel, da bi oporekal znanstveni razlagi, ki pravi, da vzburjenost živčnih vlaken v možganih povzroči krčenje in raztezanje mišic, katerega posledica je premikanje telesa oziroma naša fizična dejavnost. Običajno se nam zdijo po krajšem premisleku rezultatov nevrofizioloških raziskav vprašanja o tem, ali res vibriranje živčnih vlaken v možganih, ki v nas vzbudi občutek bolečine, povzroči, da umaknem prst z vroče električne plošče, trivialna. In tukaj se znajdemo v pasti, saj imamo dve zgodbi, ki ponujata dva različna dogodka kot vzroka za naša dejanja.[2]

V prvem delu članka bom opisal anomalni monizem, Davidsonovo antiredukcionistično teorijo duha,[3] ki naj bi poskrbela za rešitev mentalne vzročnosti, v drugem bom pokazal, da anomalni monizem za mentalno vzročnost v resnici pomeni nov problem, t.i. problem anomalnosti mentalnih lastnosti, ki mentalnim lastnostim odreka vzročno moč, v tretjem delu članka pa bom predstavil Fodorjevo rešitev tega problema in enega izmed možnih ugovorov.

[1] Za izviren primer *glej* Corbi & Prades (2000: xi-xii).

[2] Nekdo bi lahko pripomnil, da mora dati odgovor na to, kako lahko prepričanja in želje povzročajo vibriranje živčnih vlaken, nevrofiziologija, in da je odgovor tako na dlani. Toda ali je smiselno predpostaviti, da so prepričanja in želje le fizični procesi v možganih, posebej še, ker imamo močno intuicijo, da imajo mentalna stanja vzročno moč, kar nas vsak dan "uči" življenje in kar je razvidno iz naših vsakodnevnih pogovorov in obnašanja? To in podobna vprašanja pa niso vprašanja, ki jih lahko rešimo, na primer, z dodatnimi nevrofiziološkimi raziskavami, ampak vprašanja, ki pri iskanju rešitev zahtevajo *filozofsko refleksijo*. (Kim, 1996: 8-9)

[3] Atiredukcionizem je v filozofiji duha teorija, ki nasprotuje redukciji mentalnih pojavov na fizične, prvenstvo fizičnega pa poskuša največkrat ohranjati s pomočjo relacije odvisnosti duha od telesa, imenovane supervenienca.

II. Anomalni monizem

Anomalizem mentalnega

Nikomur se ne zdi, na primer, vprašljivo, da fizikalni dogodki vplivajo na kemične, da kemični dogodki vplivajo na biološke ipd. Zakaj mislimo, da so vzročne relacije, ki naj bi vladale med mentalnim in fizičnim – čeprav mentalna vzročnost ni več formulirana v pojmih substanc, ampak dogodkov – še vedno sporne? To lahko ponazorimo z naslednjim enostavnim primerom. Zjutraj vas nadležna budilka vrže iz postelje in spomni na to, da morate danes spet v službo. Še povsem zaspani se odpravite v kuhinjo, da bi si pripravili kavo in končno prišli k sebi. Brez jutranje kave se za vas dan ne more prav pričeti. Pristavite vodo, jo hitro segrejete, da zavre, dodate kavo in vaše poživilo je pripravljeno.

Vprašanje je, kako ste vedeli, da bo voda, če jo boste segrevali, zavrela, kar je bil nujen pogoj za to, da ste si kavo sploh lahko pripravili. Vaš odgovor je preprost, in sicer: obstaja splošni fizikalni zakon, ki pravi, da če vodo segrevaš (imenujmo to dogodek vrste *A*), ta čez določen čas zavre (imenujmo to dogodek vrste *B*), oziroma segrevanju vode čez določen čas sledi njeno zavretje. Vsak dogodek vrste *A* (današnje segrevanje vode lahko, recimo, imenujemo A_1, jutrišnje segrevanje vode A_2 itd.)[4] je povezan z dogodkom vrste *B* (današnje zavretje vode lahko recimo imenujemo B_1, jutrišnje zavretje vode B_2 itd.).[5]

Pomembna značilnost takšnega (in kateregakoli) fizikalnega zakona je, da velja vedno in v vseh pogojih, tj., vsak pojav dogodka vrste *A* bo vedno povzročil pojav dogodka vrste *B*, čeprav bomo pogoje spremenili in vodo namesto, na primer, v železnem kotličku segrevali v aluminijastem. Takšni zakoni se imenujejo *striktni zakoni*, saj ne dopuščajo nobenih izjem, najdemo pa jih v fiziki in kemiji ter morda v biologiji. Opisan splošni princip, ki povezuje zakone in vzročnost, pa se glasi takole: *dogodki, ki so vzročno povezani, spadajo pod okrilje nekega zakona*. In tukaj se skriva odgovor na vprašanje, zakaj je mentalna vzročnost, čeprav formulirana v pojmih dogodkov, še vedno problematična, namreč, vprašljivo je, ali obstajajo zakoni, ki povezujejo mentalne in fizične pojave.

Eno izmed slavnih rešitev mentalne vzročnosti in nikalen odgovor na to vprašanje je v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja ponudil Donald Davidson. Za pojasnitev njegovega predloga, ki je sestavljen iz treh navidezno nezdružljivih trditev, predpostavimo, da želim piti, prepričan pa sem, da je pred menoj kozarec z vodo. Kaj bom storil? Stegnil bom roko, prijel kozarec in vodo popil. Očitno je, da sta moja želja po pitju in prepričanje, da je pred menoj kozarec z vodo, povzročili mojo stegnitev roke in pitje vode. Sklepamo lahko, da prepričanja in

[4] Dogodke neke vrste imenujemo primerki, označimo pa jih lahko s podpisanimi številkami, na primer primerek dogodka vrste *A* z A_1, primerek dogodka vrste *B* z B_1 itd.

[5] Kimov primer za to je naslednji. "Če segrevanje železne palice povzroči njeno podaljšanje, mora obstajati splošni zakon, ki povezuje dogodke prve vrste z dogodki druge vrste, tj., obstajati mora zakon, ki pravi, da segrevanju železne palice na splošno sledi njeno podaljšanje." (Kim, 1996: 133)

želje (psihični pojavi) povzročajo dejanja (na primer fizično obnašanje), dejanja pa povzročajo spremembe v fizičnem svetu.[6] Tako se prva trditev glasi:

(1) *Vsi psihični pojavi so vzročno povezani s fizičnimi*.

Davidson misli, da ne bi nihče naprotoval temu, da *vsak*, ki želi piti in je prepričan, da je pred njim kozarec z vodo, kozarec prime in izpije vodo. Zato ima vzročna zveza, v kateri je vzrok moja želja po pitju in prepričanje, da je pred menoj kozarec z vodo, učinek pa moja stegnitev roke in pitje vode, obliko vzročnega zakona – *dogodki vrste C* povzročajo *dogodke vrste D*. Tako se druga trditev glasi:

(2) *Če je en pojav vzrok, drugi pa učinek, potem obstaja zakon, ki to določa*.

Osrednje mesto v njegovem predlogu rešitve mentalne vzročnosti pa ima tretja trditev. Za njeno pojasnitev si Davidson, ker je hkrati sporna in zanimiva, vzame veliko časa. Temelji na načelu, da je pogoj za razumevanje in pojasnjevanje psihičnih dogodkov to, da na racionalen način pojasnimo, kako je psihični dogodek posledica posameznikovih subjektvnih želja in prepričanj. To imenujemo *načelo prizanesljivosti* ali *princip racionalnosti*. (*glej* Sesardić, 1984: 99, in Kim, 1996: 135) Pravi, da lahko prepričanja in želje vplivajo na posameznikovo obnašanje le, če pri tem sodelujejo, ali le, če so povezane z drugimi psihičnimi stanji.

Če je nekdo prepričan, da bo, če bo objavil članek, v katerem bo sramotil politično oblast, končal v zaporu, samo to še ni dovolj za razlago, zakaj je članek vrgel v koš za smeti. Potrebujemo še dodatno predpostavko, tj., da se želi izogniti zaporu. Toda možno je, da niti to ni dovolj za pojasnitev njegovega obnašanja, saj lahko – čeprav želi ostati na svobodi in se dobro zaveda, da bo končal v zaporu, če članek objavi – to na koncu le stori. Zakaj? Ker je mogoče želja biti v središču medijske pozornosti močnejša od želje ostati na svobodi. (*glej* Sesardić, 1984: 99) Iz tega primera se lepo vidi *holistični* (celostni) značaj, ki ga imajo psihološke razlage obnašanja. Pojasnjevanje obnašanja vedno vključuje oceno vseh psihičnih stanj, ki so relevantna za določeno situacijo, kar zagotavlja, da je niz želja in prepričanj, ki jih pripisujemo posamezniku, racionalen in usklajen, kolikor je to le mogoče, njegova dejanja pa razumna.

Posledica takšnega holizma psihičnega pa je dejstvo, da lahko v psihologiji nastopajo le posplošitve, ki ne morejo nikoli dobiti obliko zakona. Ker pa se tako pri pojasnjevanju mentalnih dogodkov posameznika opiramo na racionalnost, psihologija ni znanost z dokončno določeno podobo, saj ne moremo nikoli vnaprej vedeti, ali so izpolnjeni zadostni pogoji za nastop nekega dogodka ali ne. Tako psihologija le racionalizira posameznikovo obnašanje, ne postavlja pa nobenih zakonov. Davidson pravi takole:

> "Značilnost fizičnega področja je, da je fizično spremembo mogoče pojasniti z zakoni, ki jo povezujejo z drugimi fizično opisanimi spremembami in pogoji. Značilnost mentalnega pa je, da mora biti

[6] Pogosto se zgodi tudi obratno, da, na primer, dogodki v fizičnem svetu vplivajo na spremembo naših prepričanj ali želja, na primer, prepričan sem, da je Vezuv ugasli ognjenik, toda če se naenkrat prebudi, v to ne bom več prepričan.

> pripisovanje mentalnih pojavov odgovorno ozadju posameznikovih razlogov, prepričanj in namer. Med tema področjema ne more biti tesnih povezav, če naj vsako ohrani zvestobo svojemu lastnemu viru upravičenja /.../" (Davidson, 1995: 118)

Davidson zaključi, da vsebuje psihologija le statistične in grobe posplošitve, ki nikoli ne morejo biti dopolnjene in dodelane v taki meri, da bi dobile obliko zakona. To Davidson imenuje *anomalizem mentalnega*,[7] z njim pa postavi mentalno na čisto drugo raven kot fizično. Tretja trditev se tako glasi:

(3) *Zakoni, ki povezujejo psihične pojave s fizičnimi (krajše psihofizični zakoni), ne obstajajo*.

Na videz nezdružljive trditve, ki tvorijo njegovo rešitev mentalne vzročnosti, se – zapisane skupaj – glasijo takole:

(1) Vsi psihični pojavi so vzročno povezani s fizičnimi.

(2) Če je en pojav vzrok, drugi pa učinek, potem obstaja zakon, ki to določa.

(3) Zakoni, ki povezujejo psihične pojave s fizičnimi, ne obstajajo. (*glej* Guttenplan, 1995: 231).

Toda zdi se, da iz (1) vsi psihični pojavi so vzročno povezani s fizičnimi in (2) če je en pojav vzrok, drugi pa učinek, potem obstaja zakon, ki to določa, sledi ne-(3): zakoni, ki povezujejo psihične pojave s fizičnimi, obstajajo. Ali se Davidson pri razvijanju svoje rešitve mentalne vzročnosti res zaplete v protislovje? Njegov odgovor na to je, le kako bi bilo drugače, nikalen, ne brani pa se, kar naj bi nas v to prepričalo, na dolgo in široko pojasnjevati, zakaj.

Davidsonova razlaga je naslednja. Ker je fizikalist, sicer sprejme trditev, da so vsi psihični dogodki fizični dogodki, vprašanje pa je, v kakšnem smislu. Samo v smislu, da lahko za vsak dogodek s psihičnim opisom najdemo tudi njegov fizični opis, na primer to, da sem žejen, lahko opišemo tudi kot to, da sem v možganskem stanju $N_{žl}$. Sedaj lahko vzročno zvezo med žejo in pitjem opišemo ali v pojmih psihologije – žeja je povzročila pitje – ali pa v pojmih fizike (nevrofiziologije) – možgansko/živčno stanje $N_{žl}$ je povzročilo pitje. Ker pa so po njegovem zakoni le jezikovne tvorbe, je lahko vzročna zveza med dvema dogodkoma, če ju opišemo na en način, recimo na način *x*, primerek zakona, če pa ju opišemo na drug način, recimo na način *y*, pa ne. Tako je logično možno, da v posameznih vzročnih zvezah med psihičnimi in fizičnimi dogodki, ki so primerki nekih zakonov, nastopajo vedno le *fizični opisi* psihičnih pojavov, iz česar bi sledilo, da ne obstajajo zakoni, ki povezujejo psihične in fizične pojave.

Vendar si moramo, če predpostavimo, da njegova tretja trditev, tj., da psihofizični zakoni ne obstajajo, drži, ogledati tudi, kakšne posledice ima to za mentalno vzročnost. Ali moramo, če sprejmemo omenjeni sklep, sprejeti tudi trditev, da mentalna vzročnost ni možna? Če Davidsonovemu sklepu dodamo predpostavko, da vzročne relacije predpostavljajo obstoj zakonov,[8] se zdi, da je to

[7] Včasih srečamo tudi naziv *psihofizični anomalizem*.
[8] Za to *glej* str. 20.

nujno. Takšen argument *zoper mentalno vzročnost* lahko potem v standardni obliki zapišemo takole:

(1) Vzročne relacije predpostavljajo obstoj zakonov.

Sledi:

(2) Vzročne relacije med mentalnimi in fizičnimi dogodki predpostavljajo (zahtevajo) obstoj psihofizičnih zakonov, zakonov, ki povezujejo mentalne in fizične dogodke. [Iz (1)]

(3) Zakoni, ki povezujejo mentalne dogodke s fizičnimi, ne obstajajo.

Sledi:

(4) Med mentalnimi in fizičnimi dogodki ne obstajajo vzročne relacije, tj., mentalna vzročnost ni možna. [Iz (2) in (3)]

Monizem mentalnega

Toda Davidson verjame v mentalno vzročnost in je prepričan, da mentalni dogodki povzročajo fizične ter obratno, kar pomeni, da mora takšen argument zoper mentalno vzročnost zavrniti. Kako?

Njegov odgovor se navezuje na že omenjeno razlago tega, zakaj se v argumentu zoper obstoj psihofizičnih zakonov ne zaplete v protislovje. Vzemimo kot primer svetlobo, ki poleg vlage vpliva na (povzroča) rast lončnic. Svetloba ima določen opis, običajno je opisana v pojmih valovnih dolžin, tj. v fizikalnih pojmih, zaradi česar je pojav fizikalne vrste. Tudi rast ima določen opis, običajno pa je opisana v pojmih daljšanja in debeljenja stebla ter večji količini listov na njem, tj. v bioloških pojmih, zaradi česar je pojav biološke vrste. In kdaj svetloba povzroča rast? Po Davidsonovem mnenju samo takrat, ko obstaja zakon, ki povezuje svetlobo kot fizikalno vrsto z rastjo kot biološko vrsto. Shematično lahko ta primer zapišemo takole: dogodek *m* ima določen opis (in zato spada v vrsto) *G*, dogodek *n* ima določen opis (in zato spada v vrsto) *H*. In kdaj *m* povzroča *n*? Samo takrat, ko obstaja zakon, ki povezuje dogodke vrste *G* z dogodki vrste *H*. Tako je merilo za to, ali zakoni povezujejo posamezne dogodke, opis, ki ga imajo, ali vrsta, v katero zaradi njega spadajo. To se imenuje *nomološki model vzročnosti*, ki je danes v filozofiji zelo razširjen in splošno sprejet, na kratko pa pravi, da morajo biti vzročne relacije podprte z zakoni. (*glej* Kim, 1996: 137)

Davidson meni, da isti model vzročnosti kot za svetlobo in rast velja tudi, na primer, za žejo in pitje. Žeja ima določen opis, običajno je opisana v pojmih biti žejen, želji po njeni pogasitvi, prepričanju, da se bo ta želja izpolnila s pitjem ipd., tj. v psiholoških pojmih, zaradi česar je pojav psihološke vrste. Tudi pitje ima določen opis, običajno je opisano v pojmih držanja posode s pijačo, njenega nošenja k ustom, požiranja pijače ipd., tj. v fizičnih pojmih, zaradi česar je pojav

fizične vrste.[9] In kdaj žeja povzroča pitje? Samo takrat, ko obstaja zakon, ki povezuje žejo kot psihično vrsto in pitje kot fizično vrsto.

Vendar anomalizem mentalnega, ko pravi, da psihofizični zakoni ne obstajajo, predpostavlja le, da ne obstajajo zakoni, ki povezujejo psihične *vrste* in fizične *vrste*. Kdaj pa po Davidsonovem mnenju sedaj mentalni dogodki povzročajo fizične? Takrat, ko sta opisa, ki ga imata žeja in pitje in ki sta povezana z zakoni, *fizična*; to je še posebej pomembno za opis, ki ga ima žeja (psihični dogodek), ta *ne* sme biti psihični, biti mora fizični. Ker pa je nek dogodek mentalni ali fizični glede na to, v katero vrsto spada ali kakšen opis ima, je žeja (in vsi ostali mentalni dogodki) fizični dogodek. To se imenuje *monizem mentalnega*.[10]

Davidsonova rešitev mentalne vzročnosti tako temelji na zavračanju tega, da iz premise, ki pravi, da vzročne relacije predpostavljajo obstoj zakonov, sledi vmesni sklep, da vzročne relacije med mentalnimi in fizičnimi dogodki zahtevajo obstoj psihofizičnih zakonov. Res je, da mentalni dogodki povzročajo fizične samo takrat, ko obstaja zakon, ki prve povezuje z drugimi, toda ker so mentalni dogodki fizični, tj., opisani so s fizičnimi pojmi, je zakon, ki jih povezuje, fizični. Njegov argument za rešitev mentalne vzročnosti lahko v standardni obliki zapišemo takole:

[9] Pitje bi lahko opisali tudi v nevrofizioloških pojmih potovanja živčnih signalov od možganov do mišic in njihovega krčenja, ker pa je tudi to neke vrste fizični opis (izraz fizikalni bomo uporabljali izključno za opise, v katerih nastopajo fizikalni pojmi, čeprav bi lahko v končni fazi tudi pitje opisali v pojmih gibanja molekul in atomov), bomo zaradi večje enostavnosti in boljše preglednosti za opis pitja in drugih podobnih dogodkov uporabljali izraz "fizični".

[10] Argument za monizem mentalnega izgleda v standardnem zapisu takole:

(1) Mentalni dogodki so vzročno povezani s fizičnimi dogodki.

(2) Vzročne relacije med dogodki, opisanimi na določen način, urejajo striktni zakoni.

(3) V striktnih zakonih lahko nastopajo samo fizični predikati.

(4) Vsak dogodek lahko opišemo na fizični način.

Sledi:

(5) Vsak dogodek je fizični dogodek. [Iz (1), (2), (3) in (4)] (*glej* Corbi & Prades, 2000: 13)

(1) Mentalni dogodki so lahko opisani na fizični način.

Sledi:

(2) Mentalni dogodki so fizični dogodki. [Iz (1)]

(3) Mentalni dogodki povzročajo fizične samo takrat, ko obstaja zakon, ki jih povezuje.

(4) Zakon, ki mentalne dogodke povezuje s fizičnimi, je fizični.

Sledi:

(5) Mentalna vzročnost je možna. [Iz (2), (3) in (4)]

In kako sedaj izgleda Davidsonov svet? "Sestavljen je izključno iz fizičnih objektov in dogodkov, toda nekateri fizični dogodki (in domnevno tudi objekti) vsebujejo mentalne lastnosti (ali so pojavi mentalne vrste), zaradi česar so mentalni dogodki." (Kim, 1996: 137-138) Njegova teorija, ki pravi, da psihični dogodki povzročajo fizične in obratno samo takrat, ko so opisani na fizični način, saj le takrat obstojajo zakoni, resda fizični, ki jih povezujejo, s katero Davidson ohrani fizikalistični nazor, je dobila naziv, zložen iz obeh imen (anomalizma mentalnega in monizma mentalnega), in sicer *anomalni monizem*.

II. Anomalni monizem kot epifenomenalizem lastnosti

Vendar je takšna teorija, ki predpostavlja, da so vsi mentalni dogodki fizični in da ne obstajajo psihofizični zakoni, ki bi ti dve vrsti dogodkov povezovali, če je naša misija ohranitev mentalne vzročnosti, problematična. Zakaj? Predpostavimo, da vaša želja po odpravi bolečine (*m*) povzroči, da vzamete aspirin (*n*). Nomološki model vzročnosti v takšnem primeru zahteva, da obstaja zakon, ki povezuje mentalni dogodek *m* s fizičnim dogodkom *n*. Ker pa anomalni monizem trdi, da ne obstajajo zakoni, ki povezujejo mentalne vrste s fizičnimi vrstami, mora biti zakon, ki povezuje *m* in *n*, fizični. Zato mora biti vaša želja, preden lahko nastopi v zakonu, opisana s fizičnimi pojmi, tj., najti moramo takšno fizično lastnost vaše želje, da lahko nastopi v zakonu.[11]

Problematičen je sklep, ki ga lahko iz tega izpeljemo. Ker psihofizičnih zakonov ni, odločajo o tem, v katerih vzročnih relacijah bodo mentalni dogodki nastopili, izključno in v celoti njihove fizične lastnosti. Dejstvo, da je vaša želja po odpravi bolečine dogodek mentalne vrste, nima na njeno povzročanje jemanja aspirina nobenega vpliva. Kar resnično povzroči jemanje aspirina, so njene fizične lastnosti. (*glej* Kim, 1996: 138) Posledica tega je, da skladno z anomalnim monizmom mentalne lastnosti nimajo nobene vzročne vloge ali, kot se v sodobni razpravi o mentalni vzročnosti rado slikovito reče, da so vzročni brezdelneži oziroma lenuhi.[12] Tako se anomalni monizem, ker obravnava mentalne lastnosti kot vzročno nerelevantne oziroma vzročno neučinkovite, spogleduje z

[11] Skladno z anomalnim monizmom, ko vaša želja (*m*), da bi odpravili bolečine, povzroči, da vzamete aspirin (*n*), tako velja naslednje: mentalni dogodek *m* ima takšno fizično lastnost *L*, da obstaja zakon, ki povezuje *L* s fizično lastnostjo *O*, ki jo ima fizični dogodek *n*.

[12] Angl. *idlers*.

epifenomenalizmom, pri njem pa sicer ne gre za epifenomenalizem v klasičnem smislu, saj dopušča vzročno učinkovitost mentalnih dogodkov, ampak za *epifenomenalizem glede mentalnih lastnosti*.[13]

Zakaj pa bi bilo to problematično? Zato, ker se ne bi mreža vzročnih relacij našega sveta, če bi mentalne lastnosti vseh njegovih dogodkov spremenili v fizične, tj., iz vseh dogodkov našega sveta bi mentalne lastnosti povsem izginile, spremenila niti za malo. Še vedno bi hodili na zabave, ko bi želeli kramljati s prijatelji, jemali aspirine, ko bi se želeli znebiti bolečin, pili, ko bi želeli pogasiti žejo, in jemali dežnike, ko ne bi želeli, da bi dež pokvaril našo novo frizuro. Vzrokom sledijo učinki zaradi njihovih lastnosti (fizičnih, mentalnih), vendar so za nastop učinkov odgovorne le tiste lastnosti, zaradi katerih dejansko pride do učinka. Ene lastnosti vzroka so za nastop učinka relevantne, druge pa ne: če, na primer, žoga prileti v okno in se to razbije, je za njegovo razbitje relevantna teža žoge, ne pa njena barva.[14] (*glej* Šuster, 2001: 25) Če želimo ohraniti mentalno vzročnost, moramo tako pokazati, da nek dogodek na spremembe v fizičnem svetu vpliva zato, ker ima določeno *mentalno lastnost* (na primer biti žejen). Vzročna učinkovitost mentalnih lastnosti je torej tisto, kar moramo dokazati in zagovarjati.[15]

Tako Davidsonov anomalni monizem, namesto da bi pomenil rešitev mentalne vzročnosti, za mentalno vzročnost predstavlja *nov* problem, tj. odgovor na vprašanje, kako so lahko anomalne mentalne lastnosti, lastnosti, ki ne morejo nastopati v zakonih, vzročno učinkovite.[16] (*glej* Kim, 1996: 139) Ta problem mentalne vzročnosti imenujemo *problem anomalnosti mentalnih lastnosti*, kot argument[17] pa ga lahko v standardnem zapisu formuliramo takole:

[13] Angl. *mental property epiphenomenalism*.

[14] Govorimo o vzročno relevantnih lastnostih ali vzročno relevantnih značilnostih, na primer, količina eksploziva (in ne oblika, barva ...) je vzročno relevantna za velikost kraterja, ovinek na cesti je vzročno relevanten za to, da je prišlo do nesreče, teža kamna (in ne starost, zgradba ...) je vzročno relevantna za nezgodo ipd. Tako moramo priznati, pravi Kim, da obstajajo med dogodki vzročne relacije zaradi lastnosti, ki jih imajo. (*glej* Šuster, 2001: 25)

[15] Problem mentalne vzročnosti lahko sedaj namesto v pojmih dveh vrst dogodkov, mentalnih in fizičnih, formuliramo v pojmih dveh vrst lastnosti.

[16] Davidsonova teorija, kot smo videli, predpostavlja ravno nasprotno, tj., da mentalne lastnosti nimajo nobene vzročne vloge.

[17] Van Gulick ga imenuje *Argument iz striktnih zakonov*. (*glej* Van Gulick, 1995: 235)

(1) Dogodek *C* z lastnostjo *F* lahko povzroči pojav dogodka *E* (ali njegovo lastnost *G*) samo, če ima *E* lastnost *G* in samo če obstaja striktni zakon, ki velja za *C* in *E*, zato ker je *C F* in *E G*.[18]

(2) *Anomalnost mentalnega*: Striktni zakoni, ki vsebujejo mentalne lastnosti, ne obstajajo.

Sledi:

(3) *C*-jevo imetje mentalne lastnosti *M* ne more povzročiti niti pojava dogodka *E* niti pojava njegove lastnosti *G*. [Iz (1) in (2)]

Sledi:

(4) Mentalne lastnosti niso vzročno učinkovite; ne morejo niti vplivati na učinke dogodkov niti jih pojasniti. [Iz (3)]

Sledi:

(5) Mentalne lastnosti niso vzročno relevantne; takšne lastnosti so epifenomenalne. [Iz (4)] (Van Gulick, 1995: 235)

III. Fodorjeva rešitev problema anomalnosti mentalnih lastnosti

Najvplivnejšo rešitev tega problema mentalne vzročnosti, ki od nas zahteva odgovor na vprašanje, kako so lahko mentalne lastnosti, ki ne morejo nastopati v zakonih, vzročno učinkovite, je v drugi polovici osemdesetih let prejšnjega stoletja let ponudil Fodor. Njegov pristop temelji na oslabitvi nomoloških zahtev v zvezi z vzročnimi relacijami, ki jih je s striktnimi zakoni po zgledu fizike v psihologijo pripeljal Davidson v okviru svoje teorije o vzročni učinkovitosti mentalnega.

Spomnimo se, da po anomalnem monizmu ne obstajajo zakoni, ki povezujejo mentalne vrste s fizičnimi, zato mora biti zakon, ki povezuje, na primer, želje in dejanja, fizičen. Posledica tega je, da mora biti vaša želja, preden lahko nastopi v zakonu, opisana s fizičnimi pojmi, tj., najti moramo takšno fizično lastnost vaše želje, da lahko nastopi v zakonu. Tako pri pojasnjevanju zveze med duhom in telesom za opis mentalnega vedno uporabimo njegov fizični opis, kar pomeni, da v resnici pojasnjujemo *zvezo* med dvema fizičnima dogodkoma. Dejstvo, da je vaša želja po odpravi bolečine dogodek mentalne vrste, nima na njeno povzročanje jemanja aspirina nobenega vpliva, tisto, kar resnično povzroči jemanje aspirina, so njene fizične lastnosti.

Fodorjeva ideja je, da v posebnih znanostih, tudi v psihologiji, obstaja še druga vrsta zakonov, pod okrilje katerih lahko spadajo posamezni dogodki in vzročne relacije, ki so takšni, da bi mentalnemu lahko priskrbeli vzročno učinkovitost. Povedano drugače, Fodor se osredotoči na prvo premiso *argumenta iz striktnih zakonov*, ki pravi, da *je podrejenost striktnemu zakonu nujni pogoj za obstoj*

[18] Primer: mentalna lastnost *F* mentalnega dogodka *c* (prepričanje, da aspirin pomaga odpraviti glavobol) lahko povzroči fizični dogodek *e* (jemanje aspirina) ali njegovo fizično lastnost *G* samo, če ima *e* fizično lastnost *G* in samo če obstaja zakon, ki povezuje mentalno lastnost (*F*) *c*-ja s fizično lastnostjo (*G*) *e*-ja.

vzročnih relacij (imenujmo jo P_1), in jo poskuša zavrniti, tj. pokazati, da je vzročnost možna tudi brez striktnih zakonov.

Preden pa si ogledamo njegov odgovor, se za trenutek ustavimo pri tem, kaj je bila najverjetneje Davidsonova motivacija in motivacija podobno mislečih za ohranitev P_1. Morda stari racionalistični princip, ki se imenuje *načelo zadostnega razloga*.[19] Zakoni morajo za to, da bi bili striktni, izpolniti dva pogoja: (i) ne smejo dopuščati izjem in (ii) biti morajo del splošne zaprte teorije. Vzemimo kot primer to, da pritisku stikala (*a*) sledi, da se prižge luč (*b*). Če sta *a* in *b* podrejena zakonu (*Z*), ki dopušča izjeme, potem nikoli ne vemo, ali bo pritisku stikala res sledilo to, da se prižge luč. Zakaj? Lahko se zgodi, da primerek *a*-ja, recimo *a**, sicer povzroči primerek *b*-ja, recimo *b**, zaradi izjem, ki jih *Z* dopušča, pa *a'* (ali nek drug primerek *a*-ja), ki ima iste fizične lastnosti kot *a*, ne povzroči *b'*-ja (ali nekega drugega primerka *b*-ja). Zato načelo zadostnega razloga za to, da bi bila dva dogodka vzročno povezana, *zahteva*, da je antecedens, tj. pritisk na stikalo, *vedno zadostni razlog* za konsekvens, tj. za to, da se luč prižge. Ker se zdi čudno, da bi *a** v nekem trenutku povzročil *b**, *a'*, ki ima iste fizične lastnosti kot dogodek *b**, pa ne bi povzročil *b'*-ja, predstavlja omenjeno načelo podporo za P_1 vsaj glede tega, da zakoni ne smejo dopuščati izjem. Ali je to dovolj velik razlog za njegovo sprejetje in sprejetje P_1, pa je še vedno odprto.

Ali je torej vzročnost brez striktnih zakonov možna? Fodor je eden izmed tistih filozofov, ki bi na to vprašanje odgovoril pritrdilno. Po njegovem mnenju je za vzročnost nujna nomološka zadostnost, ne pa tudi to, da je izražena v striktnih zakonih. Kakšne zakone pa ima Fodor v mislih? Vzemimo kot primer geološki zakon (*G*), ki pravi, da *vijugasta reka spodkopava svoje bregove* (zapisan kot pogojnik bi se glasil takole: če je reka vijugasta, potem spodkopava svoje bregove).[20] Kaj pa če se spremeni vreme, če zgradimo nasip, če ostane reka v sušnih poletnih mesecih brez vode ipd.? Očitno je, da takrat reka ne bo spodkopavala svojih bregov in da v takšnih primerih geološki zakon (*G*) ne bo držal. Da bi bil kljub temu veljaven, mu moramo dodati posebno klavzulo, ki določa, da drži le *v nespremenjenih okoliščinah*. To imenujemo *ceteris paribus*[21]*omejitev*, da bi držal, pa ga moramo sedaj izraziti na naslednji način: *v nespremenjenih okoliščinah vijugasta reka spodkopava svoje bregove*. Takšne zakone najdemo, na primer, v geologiji in biologiji, od striktnih pa se razlikujejo v tem, da ne veljajo v vseh okoliščinah. Ker veljajo le pod določenimi pogoji, izraženi s *ceteris paribus* omejitvijo, so manjvredni, imenujemo pa jih *ceteris paribus zakoni*.[22] To, da reka v nespremenjenih okoliščinah vijugasta spodkopava svoje bregove, pomeni nekaj takega kot: vijugasta reka spodkopava svoje bregove v vseh možnih svetovih, kjer so izpolnjeni vsi geološki pogoji. (*glej* Fodor, 1987: 5)

To so zakoni, na katere Fodor namiguje, ko govori o posplošitvah, v katerih lahko nastopajo tudi mentalne lastnosti, s čimer naj bi bila zagotovljena vzročna

[19] Angl. *the Principle of Sufficient Reason*.

[20] Za primer *glej* Fodor, 1987: 5.

[21] *Ceteris paribus* pomeni *v nespremenjenih okoliščinah* (angl. *all else being equal*).

[22] Uporabljata se tudi imeni "manjvredni" in "mehki".

učinkovitost mentalnega. Nujno nomološko zadostnost je namreč možno doseči tudi s *ceteris paribus* zakoni, in sicer v primerih, ko pogoje takšnega zakona izpolni njegov antecedens. Vrnimo se na primer geološkega zakona *vijugasta reka spodkopava svoje bregove*. Če, na primer, Drava izpolnjuje pogoje, ki so določeni v antecedensu tega zakona, tj., da je vijugasta reka, izpolnjena pa je tudi *ceteris paribus* omejitev, tj., da so vse okoliščine nespremenjene (vreme je normalno, na Dravi ni nobenega nasipa, v strugi je dovolj vode ipd.), potem to zadostuje za nastop učinka (konsekvensa), tj., da spodkopava svoje bregove. Podobno naj bi po Fodorjevem mnenju veljalo tudi za psihološke zakone, kot je, na primer, *žejni pijejo*. Če, na primer, Peter izpolnjuje pogoje, določene z antecedensom, tj., da je žejen, ob izpolnjeni *ceteris paribus* omejitvi, tj., da so vse okoliščine nespremenjene (Peter je zdrav, ne sodeluje v nobeni stavi ali igri, kjer bi bila zmaga odvisna od tega, da mora trpeti žejo, na voljo ima dovolj pijače itd.), potem je to dovolj za pojav učinka, tj., da pije.

Ali za dosego nomološke zadostnosti potem res potrebujemo striktne zakone? Fodor zaključi takole:

> "Iz tega, da morajo biti vzroki del zakonov, ki določajo njihove posledice, ne sledi, da morajo biti del *striktnih* zakonov. Mehki zakoni določajo njihove učinke v svetu, kjer so izpolnjeni njihovi *ceteris paribus* pogoji. Zakaj bi potem morali biti mentalni vzroki, ki spadajo pod okrilje mehkih intencionalnih zakonov, v katerih so izpolnjeni antecedensi in *ceteri paribus* omejitve, še dodatno določeni s striktnimi fizikalnimi zakoni?" (Fodor, 1987: 74-75)

Ugovor

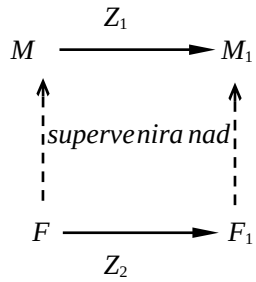
Številni avtorji so nazorno pokazali, da je Fodorjeva rešitev problema anomalnosti mentalnih lastnosti sporna.[23] Zanimiv je LePorjev in Loewerjev ugovor, ki jasno kaže na to, zakaj so *ceteris paribus* zakoni v splošnem problematični. Njuna zavrnitev posredno namiguje na to, da se glavni problem mentalne vzročnosti v resnici skriva nekje drugje.

LePorjev in Loewerjev ugovor temelji na tem, da morajo kljub *ceteris paribus* zakonom posebnih znanosti obstajati tudi striktni fizikalni zakoni, razmerje med prvimi in drugimi pa mora biti takšno, da so prvi odvisni od drugih. Vzemimo mentalni lastnosti M in M_1, za kateri velja psihični *ceteris paribus* zakon (Z_1): M povzroča M_1, in poleg tega vzemimo, da so vsi pogoji, v katerih drži, izpolnjeni. Vendar moramo ob predpostavki supervenience duha nad telesom,[24] ki je po mnenju večine antiredukcionistov nujna za to, da ohranimo oboje, prvenstvo fizičnega in posebnost mentalnega, sprejeti tudi obstoj fizičnih lastnosti (fizičnih realizatorjev) F in F_1, za katere velja striktni fizikalni zakon (Z): F povzroča F_1, saj drugače vzročne relacije ne bi bile odvisne od fizičnih procesov. Tako M in M_1 supervenirata na F in F_1, psihični *ceteris paribus* zakon (Z_1), ki pravi, da M

[23] *Glej*, na primer, Corbi & Prades (2000).

[24] Za supervenienco, tj. odvisnost mentalnega od fizičnega (ne identičnost), *glej*, na primer, Kim (1993) ali Bregant (1999).

povzroča M_1, pa na striktnem fizikalnem zakonu (Z), ki pravi, da F povzroča F_1. Naslednja slika to nazorno prikazuje:



Vendar si striktni fizikalni zakon in fizikalne lastnosti, kakor hitro sprejmemo njihov obstoj, *prisvojijo vso vzročno moč*, tako da je ne ostane nič za psihični *ceteris paribus* zakon in mentalne lastnosti. Na koncu spet pristanemo tam, kjer smo bili že na začetku, pri zgolj fizičnih zakonih, ki opisujejo mentalne pojave, povedano drugače, pri epifenomenalizmu psihičnih lastnosti:

> "Da je to, da M povzroča M_1, vzročni zakon, je posledica temeljnih vzročnih zakonov in načina, na katerem M supervenira na fizičnih dejstvih. Tako so pravo mesto, kjer se nahaja vzročna moč, fizične lastnosti. /.../ Temeljne fizične lastnosti in zakoni določajo oboje, tako vzročne relacije med dogodki kot tudi netemeljne vzročne zakone. To, da netemeljni vzročni zakoni določajo vzročne relacije med dogodki, je le privid."[25] (LePore & Loewer, 1989: 187)

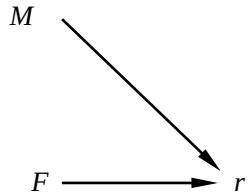
Zdi se, da njun ugovor v resnici opozarja na to, da mora Fodor, če želi uspeti s svojo idejo o *ceteris paribus* zakonih in uspešno ubraniti Davidsonov anomalni monizem, rešiti nek drug problem. Le-ta izhaja iz antiredukcionistične kombinacije sprejemanja *fizičnega monizma*, ki pravi, da so vse, kar obstaja, zgolj fizični objekti in njihovi delci (označimo jo z A), ter mentalnega realizma, ki trdi, da so mentalni pojavi realni/pristni pojavi, psihologija pa neodvisna znanost s posebno metodologijo raziskovanja in tipičnimi pojasnitvami (označimo jo z B). S prvo trditvijo (A) je neločljivo povezano posebno vzročno načelo, ki ima svoje korenine v fiziki. Vzemimo kot primer kotaljenje žoge po hribu. Skladno s fizikalnim principom, da razporeditev snovi v t določa razporeditev snovi v t_1, ki se imenuje *nomološka zaprtost fizičnega prostora*, lahko zaključimo, da je vzrok za kotaljenje žoge po hribu v t_1 njena razporeditev atomov in molekul v t, ki da žogi okroglo obliko. Iz tega sledi posebno vzročno načelo, in sicer, da ima vsak fizični dogodek tudi svoj fizični vzrok, na primer, za razbitje okenske šipe vedno obstaja fizični vzrok, recimo kamen, ki je priletel vanjo, oziroma da lahko vzroke za fizične dogodke vedno najdemo znotraj fizike, ki ga imenujemo *vzročna zaprtost fizičnega prostora*.[26]

[25] F in G, ki nastopata v izvirniku, sem zaradi združljivosti z našo razlago zamenjal z M in M_1.

[26] Angl. *the causal closure of the physical domain*. Zavrnitev načela vzročne zaprtosti fizičnega prostora pomeni sprejetje kartezijanske ideje, da imajo nekateri fizični dogodki izključno mentalne vzroke, posledica česar je zanikanje domneve, da lahko fizične pojave v celoti pojasnimo s fizičnimi teorijami. Tako bi morala fizika

Z drugo trditvijo (B) pa je neločljivo povezna ideja o tem, da morajo imeti dogodki, če želijo obstajati, *pristno* vzročno moč. Kaj to pomeni? Imeti pristno vzročno moč pomeni, da mentalni dogodki povzročajo fizične *zaradi*[27] svojih mentalnih lastnosti in ne, kot predpostavlja Davidson, zaradi svojih fizičnih lastnostih, na primer, ko se odpravim v kuhinjo po mleko, se moje telo premika zaradi želje po mleku in prepričanja, da je mleko v kuhinji. Predpostavko, ki kaže naše intuicije, da imajo mentalni dogodki pristno vzročno moč, bi verjetno sprejeli vsi, ki smo prepričani, da se vsaj včasih naše roke in noge premikajo zato, ker imamo določene želje in prepričanja.

Vendar posledice sprejetja načela vzročne zaprtosti fizičnega prostora, ki jo zahteva fizični monizem, in ideje o pristni vzročni moči mentalnega, ki jo potrebuje mentalni realizem, za antiredukcionista niso rožnate. Predpostavimo, da dogodek *o* zaradi svoje mentalne lastnosti *M* povzroči fizični dogodek *r*. Načelo vzročne zaprtosti fizičnega prostora pravi, da ima fizični dogodek *r* tudi svoj fizični vzrok. Domnevamo lahko, da dogodek *o tudi* zaradi svoje fizične lastnosti *F* povzroči fizični dogodek *r*. Slika, s katero lahko to ponazorimo, je naslednja:



Vprašanje, ki se postavlja, je, kakšno je razmerje med obema vzrokoma, enim mentalnim in drugim fizičnim.

Najbolj obetaven odgovor pravi, da sta tako mentalni vzrok kot tudi fizični *sama* zadostna vzroka za nastop fizičnega pojava. Vzemimo kot primer bolečino in jemanje aspirina. Predpostavimo, da je bolečina povzročila jemanje aspirina. Očitno je, da ima v tem primeru fizični dogodek mentalni vzrok. Vprašanje je, ali ima jemanje aspirina tudi fizični vzrok. Nikalen odgovor bi pomenil kršenje principa vzročne zaprtosti fizičnega prostora, česar pa si fizikalist, kot smo že videli, ne more privoščiti.[28] Ostane mu le pritrdilen odgovor, s katerim pa se resne težave šele začenjajo, saj ima fizični dogodek naenkrat dva različna vzroka, mentalnega in fizičnega, kar se imenuje *prekomerna določenost učinka* in vodi v vzročno izključitev, ki izhaja iz trditve, "da dve popolni in neodvisni razlagi istega dogodka ali pojava hkrati ne moreta obstajati". (Corbi, Prades, 2000: 17)

---

pri iskanju vzročnih teorij o fizičnem svetu upoštevati tudi "kartezijanske duše" in njihove lastnosti, kajti le tako bi lahko ponudila popolno in pravilno vzročno razlago v osnovi fizičnega sveta, s čimer pa se verjetno ne bi strinjal noben fizikalist.

[27] Angl. *in virtue of*, uporablja pa se tudi Aristotelov izraz *qua*, na primer: mentalno ima vzročno moč *qua* (kot) mentalno in ne *qua* fizično.

[28] Kim pravi takole: "Priznati, da je mentalni dogodek *m* (ki se pojavi v *t*) vzrok za fizični dogodek *p* in zanikati, da ima *p* v *t* fizični vzrok, bi bilo očitno kršenje vzročne zaprtosti fizičnega prostora, vrnitev h kartezijanskemu interakcionističnemu dualizmu, katerega vzročna veriga je mešanica fizičnih in nefizičnih dogodkov." (Kim, 2001: 37)

Fizični vzrok grozi, da bo izključil mentalnega, saj je vprašljivo, ali je mentalni vzrok glede na to, da je fizični sam popolnoma zadosten za to, da nastopi nek fizični pojav, sploh potreben, kar imenujemo *problem vzročne izključitve*.

Zaključimo lahko, da Fodorjev poskus rešitve problema anomalnosti mentalnih lastnosti ne uspe, saj tudi po njem mentalne lastnosti še vedno ostanejo vzročno neučinkovite. Še več, zdi se, da vse antiredukcioniste čaka še veliko večji problem, ki ga morajo rešiti, da bi mentalno končno postalo vzročno učinkovito in to je problem vzročne izključitve. Prikazan ugovor je namreč zgolj kritika ene izmed rešitev mentalne vzročnosti, ki nas na to opominja.

ANOMALOUS MONISM AS A PROBLEM OF MENTAL CAUSATION

Davidson's anomalous monism was in the 70's of the last century one of the reasons that reductionism at the global level as the solution of the mind-body problem and mental causation begun to lose its power. But anomalous monism is neither free from fault since despite securing causal powers to mental events, it forgets causal powers of mental properties. So the mental still causes the physical in virtue of its physical and not its mental properties leaving therefore mental causation unsolved. Besides anomalous monism and its greatest problem, i.e. epiphenomenalism of mental properties, the article also introduces Fodor's attempt to solve it and one of the possible objections to his proposal, which reveals all the troubles that antireductionists have while trying to save mental causation.

Keywords: anti-reductionism, anomalous monism, nomological model of causation, supervenience, causal exclusion.

Literatura

Bregant, J. (1999). "Supervenienca". *Analiza*, 2, str. 51-67.

Corbi, J. E. in Prades, J. L. (2000). *Minds, Causes and Mechanisms*. Oxford: Blackwell.

Davidson, D. (1963). "Actions, Reasons and Causes". *Journal of Philosophy*, 60, str. 685-700.

Davidson, D. (1995a). "Mental Events". V Moser P. K. in Trout, J. D. (ur.), *Contemporary Materialism*, London: Routledge.

Davidson, D. (1995b). "Thinking Causes". V Heil, J. in Mele, A. (ur.), *Mental Causation*, Oxford: Clarendon.

Fodor, J. (1981). *Representations*. Brighton: Harvester Press.

Fodor, J. (1987). *Psychosemantics*. Cambridge: MIT Press.

Guttenplan, S. (1995) (ur.). *A Companion to the Philosophy of Mind*. Oxford: Blackwell.

Heil, J. in Mele, A. (ur.) (1995). *Mental Causation*, Oxford: Clarendon. *Readings in Philosophy of Psychology*,Cambridge: Harvard University Press.

Jackson, F. (1996). "Mental Causation: The State of the Art". *Mind*, 105, str. 377-413.

Kim, J. (1993). *Supervenience and Mind*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kim, J. (1996). *Philosophy of Mind*. Boulder: Westview.

Kim, J. (2001): *Mind in a Physical World*. Cambridge: MIT Press.

LePore, E. in Loewer, B. (1989). "More on Making Mind Matters". *Philosophical Topics*, 17, str. 175-191.

Rushdie, S. (2000). *Mavrov poslednji vzdih*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Sesardić, N. (1984). *Fizikalizam*. Novi Beograd: IIC SSO Srbije.

Šuster, D. (2001). "Semifactuals and Epiphenomenalism". *Acta Analytica*, 26, str. 23-44.

Van Gulick, R. (1995). "Who's in Charge Here? And Who's Doing All the Work?". V Heil, J. in Mele, A. (ur.), *Mental Causation*, Oxford: Clarendon.